

Uvod v razpravo med znanostjo in religijo

John Polkinghorne

Povzetek

Znanost in teologija si imata veliko povedati, saj sta obe zaposleni z iskanjem resnice. Pomembne teme za pogovor so naravna teologija, stvarjenje, Božja previdnost in čudeži. Ta članek podaja kratek pregled stanja, v katerem se nahaja ta dialog.

Udeleženci pogovora med znanostjo in religijo uporabljajo različne prijeme, kar je odvisno od tega, ali si prizadevajo za prepir ali za slogo. Vendar pa uvodna predstavitev ne bo obravnavala te tematike, temveč aktualna vprašanja, okrog katerih se vrsti omenjena debata.

Teologija je za znanost naravni sogovornik, saj je prav tako kot slednja razumska disciplina. Na enak način, kot znanost nastane z razumskim raziskovanjem vesolja, se teologija rodi z razmišljanjem o človekovi verski izkušnji. Tako znanost kot teologija sicer trdita, da raziskujeta naravo resničnosti, vendar pa je več kot očitno, da procesa potekata na različnih nivojih. Za naravoslovne znanosti je predmet preučevanja fizični svet in vsa živa bitja, ki ga poseljujejo. Znanost do svojega predmeta pristopa na brezoseben in objektivni način, pri čemer uporablja eksperimentalno metodo raziskovanja. Z njo pridobljeni podatki morajo biti vedno ponovljivi. Celo zgodovinske znanosti, kot sta npr. kozmologija in evlucijska biologija, se pri svojih razlagah opirajo na pridobitve neposredno eksperimentalnih znanosti, kot sta npr. fizika in genetika. Znanost si v svojem delovanju prizadeva dokopati se do natančnega razumevanja stvarnega sveta.

“Vse religije se ozirajo na določene ustanovne dogodke, iz katerih izhajajo njihove tradicije”

Teologija raziskuje resnico o naravi Boga, do katerega pa je mogoče pristopiti le s strahom in pokorščino in ki ne more postati predmet eksperimentalnega preizkusa. Enako kot pri delu z ljudmi mora tudi odnos do Božje resničnosti temeljiti na zaupanju, poleg tega pa sta zanj neizogibno značilni individualnost in enkratnost. Verska izkušnja namreč ni nekaj, kar bi nastalo kot rezultat človeškega delovanja, zaradi česar je teologija odvisna od Božjega samorazodevanja. Tako se vse religije ozirajo na določene ustanovne dogodke, iz katerih izhajajo njihove tradicije in ki v veliki meri oblikujejo njihovo razumevanje

O avtorju

Dr. John Polkinghorne je duhovnik anglikanske Cerkve. 25 let se je ukvarjal s teoretično fiziko elementarnih delcev. V tem času je bil profesor matematične fizike na univerzi Cambridge in rektor ustanove Queens' College v Cambridgeu. Med letoma 2002 in 2004 je bil ustanovni predsednik društva International Society for Science and Religion. Dr. Polkinghorne je avtor številnih knjig, ki zadevajo odnos med znanostjo in religijo.

Božje narave. Teologija si v povezavi z svetovno zgodovino nenehno zastavlja vprašanja, *zakaj* so se pripetili določeni dogodki, kakšen je njihov smisel in kakšen namen. Človek, ki veruje v Boga stvarnika, namreč v ozadju vsega dogajanja v vesolju vidi delovanje Božjega razuma in volje.

Zaradi vseh teh razlik med znanostjo in teologijo so nekateri prišli do prepričanja, da sta ti disciplini med seboj ločeni, pri čemer vsaka obravnava problem na svojih način. Če bi bilo to res, dialog med znanostjo in religijo ne bi mogel obstajati. Podoba dveh različnih jezikov je zelo priljubljena pri znanstvenikih, ki ne želijo biti nespoštljivi do religije, a jo sicer razumejo kot kulturno dejavnost in ne jemljejo resno njenih trditev, da poseduje določeno resnično vedenje o Bogu. Takšna drža religijo v primerjavi z znanostjo postavlja v podrejen položaj. Pogosto se sliši misel, da se znanost ukvarja z dejstvi, medtem ko niso religijske trditve nič več kot zgolj mnenje. Vendar pa je to dvojna napaka.

Analize filozofije znanosti so v dvajsetem stoletju pokazale, da je znanstveno iskanje razumevanja utemeljeno na nečem veliko bolj kočljivem, kot je neproblematično usklajevanje nedvomnih eksperimentalnih dejstev s teoretičnimi napovedmi. Teorija in eksperiment sta med seboj kompleksno prepletana, pri čemer velja, da ne obstajajo znanstvena dejstva, ki ne bi bila istočasno tudi že interpretirana. Teorija je potrebna za razlago tega, kar so izmerile naprave. Kar se tiče teologije, slednja zagotovo ni zgolj skupek nespornih resnic, zbranih iz izjav nespornih

avtoritet. Za verskim prepričanjem namreč stojijo razlogi. Eden izmed teh je razodetje, ki iz religijske perspektive ne pomeni toliko resnice, podane v obliki stavkov, ki bi postali dostopni na nekak mističen način, temveč interpretacijo dogodkov, v katerih je Bog razodel samega sebe.

S premislekom se da pokazati, da je teza o medsebojni neodvisnosti med znanostjo in teologijo, neprepričljiva. Kako? Zakaj? To sta vprašanji, ki se ob tej problematiki morata zastavljati. Za pridobitev zadostnega razumevanja o določeni stvari si je pogosto potrebno zastaviti kar obe. Kotliček z vodo ne vre samo zato, ker goreči plin segreva vodo, marveč tudi zato, ker si nekdo hoče pripraviti skodelico čaja. Obe vprašanji sta si med seboj zagotovo različni po svoji logiki. Med njima sicer ni nobenega nujnega logičnega sosledja, vendar pa mora med njima kljub vsemu obstajati neka smiselna vez, tj. med oblikama, ki ju odgovora zavzameta, mora obstajati določena stopnja skladnosti. Nesmiselno bi bilo npr. poskusiti segreti vodo za čaj v hladilniku.

Teologija mora prisluhniti znanstveni razlagi zgodovine vesolja in nato ugotoviti njeno skladnost z verskim prepričanjem, da je svet Božja stvaritev. V primeru popolnega neskladja med obema razlagama bi bilo treba v mišljenju storiti določene spremembe. Verski fundamentalisti verjamejo, da bi popravek moral biti narejen na področju znanosti. Njihova zrcalna slika so znanstveni fundamentalisti, ki trdijo, da za pridobitev popolnega razumevanja vesolja religija enostavno ni potrebna. Ta dva skrajna položaja pa odlično ustrezata podobi, ki se dandanes pripisuje odnosu med znanostjo in religijo. Vsaka stran zase v razgovoru zahteva popolno zmago, kar pa je popolnoma zgrešen način, saj bi obe morali priznavati komplementarnost obeh oblik iskanja resnice. Boljša rešitev bi bila v tem, da bi se oba nazora pozorno primerjala med seboj, s čimer bi zagotovo odkrili veliko skupnih točk, ki bi jih lahko uporabili za razgovor med znanostjo in religijo.

Postmodernizem ima o znanosti in religiji enako mnenje, kar zadeva njune pripovedi, saj jih ima v obeh primerih preprosto za navadne izmišljene zgodbe, ki se ohranjajo le znotraj dotične skupnosti. Obe namreč svojo vero opravičujeta z izkustvom, prav tako pa naj bi dosežki obeh temeljili na kritičnem realizmu. To hkrati pomeni, da nobena od obeh disciplin ne poseduje celoto vedenja, kajti tako kot narava vedno znova razkriva nove in nepričakovane poteze, tudi Bog vedno ostaja izven dosega končnega človeka. Vsaka sočasno priznava, da njeni vidiki resničnosti nimajo univerzalne uporabe. Prav takšne izjave, ki so podane v duhu kritičnega realizma, kažejo na določeno sorodnost med znanostjo in religijo in so tako lahko močna vzpodbuda za začetek dialoga med njima.

Znanost je svoj uspeh dosegla tako, da se je skromno omejila na nekatera brezosebna vprašanja, ki zadevajo procese. Dejstvo je, da znanost izkustva lovi z ribiško mrežo, ki lovi le velike ribe. O glasbi se lahko izreka le z vidika mehanike, namreč, kako se živci odzovejo na zračne valove, ki udarjajo na bobnenček v ušesu. Globoka skrivnostnost glasbe se popolnoma izmakne njenim tehničnim prijemom. Tako se nikoli ne more dokopati do spoznanja, kako npr. časovno zaporedje tonov govori o večnem kraljestvu lepote. Spoznanje o pomembnosti "mejnih vprašanj" je pomembna točka sodobne razprave med znanostjo in religijo. Ta vprašanja se namreč porajajo iz znanosti same, presegajo pa njene zmožnosti, da bi nanje lahko odgovorila. Ta mejna vprašanja so dandanes temelj

novi obliki naravne teologije, ki so jo v veliki meri razvili znanstveniki sami, tudi taki, ki se sicer ne prištevajo k nobeni od religij.

Naravna teologija

Naravna teologija se poskuša naučiti nekaj o Bogu na podlagi uporabe razuma in opazovanjem sveta. Pomembna predstavnika njene klasične oblike sta Tomaž Akvinski (1225-1274) in William Paley (1743-1805). Možje kot ona so govorili o "dokazih" za Božje bivanje. Za razlago obstoja sposobnosti živih bitij so pogosto uporabili teološki argument, da jih je načrtoval božanski Rokodelec. Sodobna naravna teologija je s tega vidika skromnejša. Ne teži več za absolutno logičnostjo razlag, temveč se trudi dobiti razumljiv vpogled v stvarnost, pri čemer pa še vedno trdi, da teizem lahko zagotovi popolnejšo razlago kot ateizem. Sodobna naravna teologija se zatorej nima več za tekmeča znanosti, temveč za njen komplementarni del. Priznava, da so na znanstvena vprašanja možni le znanstveni odgovori, in se zatorej osredotoča na mejna vprašanja, ki sicer izhajajo iz znanosti same, a presegajo njene zmožnosti, da bi lahko nanje podala odgovore. Od teh meta-vprašanj sta še posebej pomembni dve.

“Verno razumevanje sveta dela umljivost sveta samega umljivo”

Prvo zadeva razlog, kako da je znanost v vsej svoji razsežnosti in globini sploh mogoča. Seveda lahko evolucijska potreba po preživetju razloži, kako lahko človek zaznava vsakdanje fenomene. Nasprotno pa je težko verjeti, da ima človekova sposobnost razumevanja subatomskega sveta kvantne fizike in kozmičnega kraljestva, kjer sta kraj in čas ukrivljena, svoj izvor v potrebi po preživetju. Obe področji namreč nimata nič opraviti z dogodki vsakdanjega življenja, poleg tega pa sta lahko razumljivi le s pomočjo načinov mišljenja, ki so zelo v nasprotju z intuicijo. Poleg dejstva, da je svet globoko prosojen za razumsko znanstveno raziskovanje, je ta opažena razumnost sveta tudi nekaj lepega, vredna občudovanja, tako da so znanstveniki v zameno za svoje delo raziskovanja velikokrat nagrajeni z občutkom čudenja. Uveljavljena tehnika za raziskovanje v fiziki je iskanje teorij v obliki enačb, v katerih prihaja do izraza lepota matematike. Ugotovljeno je bilo namreč, da lahko le teorije takšne vrste na dolgi rok obrodijo sadove, ki pričajo o njihovi resničnosti. Zakaj je mogoča globinska znanost? Zakaj je za uspeh znanosti nujna abstraktna disciplina matematika? To sta pomembni vprašanji o naravi sveta, v katerem živimo. Znanost ne more ponuditi razlage o teh lastnostih naravnih zakonov, saj jih mora obravnavati zgolj kot nerazložljivo osnovo, ki jo mora nujno predpostavljati, če želi razlagati naravne procese. Vendar zagotovo ne bi zadostili zahtevi razuma, če bi enostavno sprejeli dejstvo, da je znanost le srečno naključje. Verno razumevanje sveta dela umljivost sveta samega umljivo, saj mora za njegovim čudovitim redom stati um njegovega Stvarnika.

Ta red pa ni samo čudovit, temveč tudi zelo plodovit. Vesolje naj bi se začelo pred 13,7 milijardami let kot skoraj pravilna krogla, napolnjena s snovjo/energijo, ki

se je širila. Danes je vesolje bogato in kompleksno. To dejstvo lahko samo na sebi namiguje, da se v ozadju zgodovine vesolja dogaja nekaj, o čemer se znanost ne more izreči. Še več, tudi znanost sama je z raziskovanjem evolucijskega procesa te zgodovine pokazala, da je vesolje že od vsega začetka vsebovalo seme možnosti za nastanek življenja na osnovi ogljika. Da je življenje v tem vesolju možno, so osnovni naravni zakoni morali zavzeti točno določene vrednosti. Tovrstna "natančna nastavljivost" osnovnih parametrov je znana pod imenom antropični princip¹. Svet, ki je sposoben proizvesti bitja, ki se zavedajo samih sebe, je zares zelo posebno vesolje. Ta posebnost vesolja je izvor drugega meta-vprašanja: Zakaj bi temu moralo biti tako? Odkritje antropičnega principa je bilo za mnoge znanstvenike pravi šok, saj imajo raje splošnost kot partikularnost. Zaradi tega dejstva so se tudi nagibali k domnevi, da naš svet ni nič posebenega. Naravna teologija pa ima antropično potencialnost za dar, ki ga je stvarnik poklonil stvarstvu. Vsi tisti, ki zavračajo ta nazor, imajo samo dve možnosti. "Natančno nastavljivost" bodisi štejejo za še eno neverjetno srečno naključje bodisi so pristaši neverjetne domneve o večvesolju, ki naj bi bilo sestavljen iz neznanskega števila zelo različnih vesolj. Razen enega naj bi bila ta vesolja nedostopna za naša opazovanja, pri čemer naj bil naš svet zgolj po naključju takšen, da so njegove razmere naklonjene razvoju življenja, temelječega na ogljiku.

Stvarjenje

Nauk o stvarjenju ne poskuša v prvi vrsti odgovoriti na vprašanje, kako se je svet začel, temveč na vprašanje, zakaj svet sploh obstaja. Pri tem Boga obravnava kot urejevalca in vzdrževalca vesolja. Bog v tem smislu ni bil stvarnik le ob nastanku vesolja, ki ga zaznamuje dogodek velikega poka, temveč je svojo stvariteljsko dejavnost nadaljeval v vsakem nadaljnjem trenutku življenja vesolja. Veliki pok je zelo zanimiv z vidika znanosti, vendar pa za teologijo nima večjega pomena. Stvarjenje je torej neprestan proces, v katerem Bog deluje tako s pomočjo naravnih procesov kot tudi na mnoge druge načine. In prav na takšnem razumevanju stvarjenja bi moral temeljiti dialog med znanostjo in religijo.

"Dar ljubezni mora biti naslovljencu te ljubezni vedno dan v njegovo svobodo"

Znanost lahko s svojim vpogledom v procese in zgodovino vesolja veliko prispeva k interdisciplinarnemu razgovoru. Njeno najpomembnejše odkritje je nastanek novosti preko mehanizma evolucije, pri kateri specifično interagirajo normalne (antropične) zakonitosti in kontingenca. Ta interakcija med nujnostjo in naključnostjo se dogaja na robu kaosa. To mejno področje vsebuje različne stopnje reda, hkrati pa je tudi odprto za majhne spremembe. Omenjena interakcija se dogaja na različnih ravneh, od kozmične evolucije zvezd in galaksij, vse do vsem znanih bioloških zgodb, ki pripovedujejo o tem, kako se je

¹ Za več podatkov o antropičnem principu glej Faraday Paper št. 4: J.C. Polkinghorne, The Anthropic Principle and the Science and Religion Debate.

kopensko življenje razvijalo v vedno kompleksnejše oblike.

V zgodovini znanosti se včasih napačno ocenjuje pomen Darwinove objave dela *Origin of Species* (Izvor vrst) leta 1859 in se ga ima enostavno za vzrok dokončne ločitve poti med znanostjo in religijo, ki je prekinila vsako pravo razpravo med njima. Kar se tiče zgodovinskih dejstev, pa je treba poudariti, da niso vsi znanstveniki takoj sprejeli Darwinove ideje niti je niso vsi teologi takoj zavrgli. Nujno je potrebno upoštevati razliko med sedanostjo in preteklostjo in prvo gledati in razumevati v luči druge. Charles Kingsley in Frideric Temple sta bila krščanska misleca, ki sta iznašla frazo, s katero sta spretno povzela način, kako naj bi religiozni ljudje razmišljali o razvijajočem se svetu. Po njunih besedah bi Bog nedvomno lahko ustvaril svet v že dokončni obliki, vendar pa se je izkazalo, da je Bog namesto tega naredil nekaj boljšega, bolj premetenega, ko je ustvaril svet tako zelo prekipevajoč od rodovitnosti, da so njegove stvaritve smele celo „narediti same sebe“, ko je ta potencial enkrat postal dostopen z evolucijskim razvojem.

S tem vpogledom je povezana zelo pomembna teološka ideja, ki se nanaša na Božji odnos do njegovega stvarstva. Krščanska teologija temelji na veri, da je ljubezen temeljna Božja lastnost. Takšen bog ni noben vesoljski tiran, ki bi vlekel vse vrvice stvarstva, in bi ga tako imel za nekako lastno lutkovno gledališče. Dar ljubezni mora biti naslovljencu te ljubezni vedno dan v njegovo svobodo. Ena najpomembnejših idej teologije dvajsetega stoletja je bila ideja kenoze. Ta nauk trdi, da je Bog s stvarjenjem samega sebe omejil, s čimer je ustvarjenim bitjem omogočil osamosvojitve in svobodo v oblikovanju lastne podobe. Bog vsako dejanje dopusti, ne glede na to, ali se le to zgodi po njegovi volji ali ne.

Razumevanje Božjega odnosa do sveta skozi perspektivo kenoze je teologiji zelo v pomoč, ko išče odgovor na vprašanje zla in trpljenja, ki je zanjo zagotovo eden od najtrših orehov. Svet, v katerem ustvarjena bitja delajo same sebe, je velika dobrina, za kar pa je potrebno plačati davek. Raziskovanje potencialnosti, ki v kontekstu evolucije ne pomeni nič drugega kot "priložnost", zna voditi v stanje nejasnosti, če ne celo v slepo ulico. Genetske mutacije so motor, ki na zemlji žene rodovitno zgodovino življenja. Tem pa niso podvržene le zarodne celice, ki na tak način proizvajajo nove oblike življenja. Mutirajo lahko tudi somatske celice, ki s tem postanejo maligne. Boleče dejstvo raka ni nikakršen blagoslov, in težko je razumeti, zakaj bi Bog dopustil takšno zlo, ki bi ga sicer lahko zlahka preprečil. Rak je zagotovo neizogibna senčna stran procesa razvijajoče se rodovitnosti. Ideja evolucije na razgovor med znanostjo in religijo sicer ni delovala niti zelo destruktivno niti zelo konstruktivno, je pa imela zelo vzpodbuden vpliv na teološko razmišljanje.

A znanost postavlja še eno vprašanje, ki ga morajo teologi, ki govorijo o svetu kot o stvaritvi, premisliti. Kozmološka končna prognoza za prihodnost vesolja je namreč temačna. Gre sicer za čas, ki je neznansko oddaljen od sedanjega trenutka, vendar pa naj bi takrat prišlo do gotovega konca, ko bo vesolje propadlo bodisi tako, da se bo sesedlo samo vase, bodisi tako, da se bo širilo in ohlajevalo v neskončnost, kar naj bi bil celo verjetnejši scenarij. Življenje na osnovi ogljika bo tako nekoč zagotovo izginilo iz vesolja. Teologija si je vedno prizadevala za realističen pogled na smrt, ne glede na to, ali le-ta zadeva posameznika ali celotno vesolje. Pri tem pa se ne zanaša na

varljiv optimizem, kot ga ponuja evolucija, temveč svoj up glede usode po smrti gradi zgolj na zvestobi Stvarnika sveta. Nedavni razvoj v razgovoru med znanostjo in religijo predstavlja ravno povečanje zanimanja za preverjanje razumnosti takšnega upanja. Rezultat te aktivnosti je občuten napredek v eshatologiji, vendar pa na tem mestu ni prostora za predstavitev podrobnosti te tematike².

Božje posredovanje

Verniki molijo k Bogu, da bi slednji uslišal njihove prošnje. Teologi govorijo o Božji previdnosti, s katero Bog vpliva na potek zgodovine. Vendar pa znanost govori o zakonitostih procesov, ki potekajo v svetu. Ali to pomeni, da se verniki motijo, saj je Bog omejen le na vlogo opazovalca in na vzdrževanje sveta v bivanju? Vse tri abrahamske religije, tj. judovstvo, krščanstvo in islam, govorijo o Bogu, ki je v svetu dejaven, kar pomeni, da v določenih okoliščinah ustvarja določene posledice.

Če bi imela znanost mehansko podobo sveta, ki bi deloval po principu urnega mehanizma, kar je model, na katerem je temeljila Newtonova fizika, bi bila teologija omejena na deistično podobo Boga, ki je le pogнал svet v gibanje in ga nato prepustil lastni usodi. Vendar pa je bila takšna mehanistična podoba vedno vprašljiva, saj človek samega sebe ne obravnava kot avtomat, temveč kot svobodno bitje. Če je prihodnost sveta odvisna od delovanja človeštva, ni razloga, da ne bi mogel imeti vpliva nanjo tudi njegov Stvarnik. Znanost dvajsetega stoletja je doživela propad mehanističnega pogleda na svet, kot ga je do takrat propagirala fizika. To se je zgodilo zaradi odkritja principa nedoločnosti, spričo katerega ni mogoče zanesljivo napovedati prihodnosti razvoja nobenega sistema. Tega dejstva se ne da odpraviti ne z boljšimi izračuni ne z natančnejšimi opazovanji. Ta princip je bil najprej definiran v kvantni teoriji, ki se nanaša na subatomarni nivo, nato pa še v teoriji kaosa, ki se nanaša na nivo vsakodnevnih fenomenov. O pomenu teh odkritij lahko razpravlja le filozofija.

Narava vzročnosti je metafizičen problem. Do določene mere ima nanjo vpliv fizika, ki pa je ne določa popolnoma. Čeprav je večina znanstvenikov mnenja, da so nenapovedljivosti v kvantni teoriji znamenje notranje nedoločnosti sveta, pa obstaja tudi alternativna interpretacija teorije enake empirične zadostnosti, ki nenapovedljivosti pripisuje nepoznavanju dodatnih dejavnikov ("skrite spremenljivke"), ki so nedostopni. Na izbiro med obema interpretacijama pa vplivajo meta-znanstveni dejavniki, kot sta npr. ekonomski faktor in pomanjkanje ustreznih naprav za raziskovanje.

“To pa ne pomeni, da je prihodnost neke vrste naključna loterija”

Nenapovedljivost je lastnost, ki zadeva to, kar je moč vedeti o prihodnjem obnašanju in česar o njem ni moč vedeti. Gre za sporen filozofski problem o odnosu med vedenjem in dejansko resničnostjo. Za vse tiste, katerih

² Glej Polkinghorne, J.C. *The God of Hope and the End of the World*, London: SPCK /New Haven: Yale University Press (2002).

filozofija temelji na realizmu, in med njimi se nahaja tudi večina znanstvenikov, sta vedenje in dejanska resničnost tesno povezana. Iz tega razloga je naravno, da notranje nedoločnosti interpretirajo kot znamenja, da prihodnost ni odvisna od vzrokov, ampak je odprta. To pa ne pomeni, da je prihodnost neke vrste naključna loterija. Vzroki, ki so prinašalci prihodnosti, namreč niso omejeni z znanstvenimi okviri, ki njihovo bistvo vidijo v izmenjavanju energije med določenimi komponentami. Med dodatna izvora vzrokov v svetu lahko torej umestimo tudi dejavnosti ljudi in Božje previdnosti.

V razgovoru med znanostjo in religijo se je razvila zelo živahna debata o vprašanju Božjega delovanja. Sedaj ne bomo obravnavali argumentov za posamezna stališča. Z razpravo pa je postalo jasno, da znanosti ni uspelo dokazati zaprtosti fizičnega sveta pred zunanjimi vzroki. Popolnoma sprejemljivo je torej sočasno resno jemati teorije fizike kakor tudi verovati v moč človekovega in Božje ga delovanja.

Realistična interpretacija nedoločnosti ustvarja o vesolju vtis, da je to svet v postajanju, v katerem prihodnost ni neizogibna posledica preteklosti. Obstaja namreč veliko različnih vzrokov, ki sodelujejo pri njenem nastanku: naravni zakon, človeška intencionalna dejanja, Božja previdnost. Če je torej izvor odprtosti skrit v megleni nedoločnosti procesov, dogodkov ni mogoče jasno in enostavno analizirati in identificirati. Ni mogoče z gotovostjo ugotoviti, ali je neki stvari vzrok narava, človekovo intencionalno dejanje ali pa Božja previdnost.

Reflektiranje sveta v postajanju je privedlo nekatere teologe do tega, da so ponovno premislili odnos Boga do časa. Bog v nasprotju z ustvarjenimi bitji ni podvržen času. V Bogu mora zatorej zagotovo obstajati večno brezčasna dimenzija. Klasična teologija je Boga v celoti postavljala izven časa, tako da je imel pred svojimi očmi celotno vesoljno zgodovino. Vendar pa nam Biblija podaja Boga v drugačni podobi. V svetopisemskih zgodbah se Bog neprestano vpleta v razvijajočo se zgodovino. Enako lahko domnevamo tudi o Stvarniku sveta razvijajoče se rodovitnosti.

Čudeži

V razpravi med znanostjo in religijo se pogosto pojavi vprašanje čudežev. To vprašanje mora krščanstvo vzeti zelo resno, saj je v jedru njegove teologije Kristusovo vstajenje od mrtvih in njegov vstop v neminljivo življenje v slavi.

Trditve o čudežih presegajo predstavo o Bogu, ki deluje znotraj narave, saj zahtevajo vero, da Bog včasih deluje na edinstven način. Čeprav znanost predvideva, da se običajno zgodi le to, kar se tako ali tako vedno dogaja, pa ta domneva ni zadostna, da bi lahko izključila možnost edinstvenih enkratnih dogodkov. Vendar pa čudeži za teologijo predstavljajo določen problem, saj si ni mogoče predstavljati, da bi Bog deloval kot nekakšen nebeški čarovnik, ki bi muhasto uporabljal svojo božansko moč za bahanje. Čudež se lahko zgodi le v racionalnih in zanesljivih pogojih, ki so jih ustvarile edinstvene okoliščine. Pri tem gre za dogodek, pri katerem se razodenejo večje globine Božje narave kot pa pri normalnem razodetju. V tem smislu Evangelij po Janezu čudeže imenuje "znamenja".

Prisotnost čudežnega je potrebno povezati z novim obdobjem v zgodovini stvarjenja, enako kot raziskovanje novih sistemov v fizičnem svetu pripelje do odkritja

popolnoma nepričakovanih lastnosti (tak primer je dualizem svetlobe, ki kaže tako naravo delca kot tudi naravo elektromagnetnega valovanja). Znanstveniki se po razumnosti določenih pojavov ne sprašujejo nagonsko, saj ne morejo vedeti, kakšne oblike lahko racionalnost pravzaprav zavzema. Fizični svet je že velikokrat preveč presenetil, da bi bilo takšno spraševanje sploh še primerno. Zatorej znanstveniki raje postavijo naslednje vprašanje: „Zakaj misliš, da se je to zgodilo?“. Takšno spraševanje je veliko bolj odprto. Tudi bolj zahtevno, saj zahteva predložitev dokazov. V razpravi med znanostjo in religijo je k vprašanju čudežev potrebno pristopati na podoben način. Ni prav, da se a priori zavrne možnost njihovega obstoja, prav tako pa tudi ni ustrezno, če se sprejme vero vanje brez predhodnega kritičnega razmisleka.

Bibliografija

- Alexander, D.R. *Rebuilding the Matrix – Science and Faith in the 21st Century*, Oxford: Lion (2001).
Barbour, I.G. *When Science Meets Religion*, San Francisco: Harper San Francisco (2000).
Polkinghorne, J.C. *Science and Theology*, London: SPCK (1998).
Polkinghorne, J.C. *Beyond Science: the Wider Human Context*, Cambridge: CUP (1996).

Prevedel: Borut Pohar

»Faraday Papers«

Glasilo »Faraday Papers« izdaja Faraday Institute for Science and Religion (St Edmund's College, Cambridge, CB3 0BN, Velika Britanija), dobrodela organizacija, ki se posveča izobraževanju in raziskavam (www.faraday-institute.org). To številko glasila je v slovenščino prevedel Borut Pohar. Pogledi, objavljeni v glasilu, pripadajo avtorjem prispevkov in ne predstavljajo nujno mnenja samega inštituta. Glasilo »Faraday Papers« zajema obsežno tematiko, ki zadeva področje interakcije med znanostjo in religijo. Celotni seznam trenutnih objav se najde na spletni strani www.faraday-institute.org, s katere jih je mogoče v formatu pdf pridobiti brezplačno.

Datum objave: november 2009. © The Faraday Institute for Science and Religion